

JELENTÉS

A

SZÉKELY NEMZETI MÚZEUM

1902. ÉVI ÁLLAPOTÁRÓL.

Nagyméltóságú Felsővelő-Birotsági
Elnöt Úr!

Nem csekély feladat az, melyre a Székely Nemzeti Múzeum magyar nemzeti művelődési szempontból hivatva van. Hazánk történetében nevezetes helyet foglal el a székelység szerepe a maga különlegességével, sajátosságával s ma is még többé-kevésbé homályban lévő multjának érdekességével. A székely ész tartotta fenn hazánk ezen délkeleti kicsiny szegletében, ezen a mindenféle ellenségtől állandóan körülvelt s ostromolt, hegyes-völgyes területen a magyarságot; a székely kar védte itt, tán több mint ezer év óta a magyar hazá határait; a székely vér öntözte egész Erdély földjét mindig, mikor a magyarságért harczolni kellett.

Ez a maroknyi szegény nép ilyen körülmények között is tudott, akart művelődni s tanulni és elszigeteltsége miatt sajátos, de eredeti kulturális küzdelmeinek, törekvéseinek, sajátos jogviszonyainak érdekes nyomai ma is felismerhetők. Ha nagy eredményeket elérnie nem is sikerült, annak oka nem benne rejlett. A székelységnek hivatása magyar nemzeti szempontból nem ért véget, a magyarság történetében a székely népben rejlő eredeti őserő kulturális szempontból is nagyszerepre van hivatva, de ezt a szerepet betölteni csak akkor fogja, ha birtokában lesz minden fegyver, mely a harczhoz szükséges. Ilyen legszükségesebb fegyver a tudomány és műveltség.

Örömmel szemlélhetjük a tudományoknak körünkben is már megszorodott hajlékait s az ezekben forgolódo serény munkásoknak eredményes munkáikodását, de azért még most is csak a nagy munka kezdetének kezdetén vagyunk. E nagy munkában nevezetes szerep vár a Székely Nemzeti Múzeumra is, a Székelyföld e nemü egyetlen számottévo kulturális intézményére.

A mult emlékein épül a jövő s a jelennek alkotásait a gyorsan repülő idő már szemünk láttára a mult emlékeivé teszi. *Megmenteni minden parányi dolgot, a mi a székelység multjára, jelenére vonatkozik, összegyűjteni, megőrizni s késő nemzedékeknek állandóan magyarázni, megvilágitani, tanítani e történelmi nevezetességü s nem csekély szerepre hivatott nép életének minden jelenségét s nyilvánulását, világot vetni rég elmúlt idők homályaira, összekötözgetni a műveltség fájának melyen lenyuló, de elszakadozott gyökérszárait,*

hogy erősödjék az gyümölcsstermő terebélyes fává, ékeszülő tanítóvá tenni az élettelen fát, köret s fejleszteni mindezekkel a székely észt, művelni a székely lelket, erősíteni a magyar hazafiságot: ez a **Székely Nemzeti Múzeum feladata.**

Hol állunk ma e feladat teljesítésében? Szomorúan felelnek meg erre a kérdésre két, egymástól távoli levő, szűk idegen helyiségben egymásra halmozott gyűjteményeink. A több terem számára bőven elegendő értékes s folyton jelentékenyen gyarapodó anyagnak s a tizezer kötetet meghaladó nem szegény könyvtárnak s gazdag, családi levéltárakat magában foglaló oklevéltárnak, csak épen az elkallódástól, az elpusztulástól való megmentésére s jobb időkre való megőrzésére szoritkozik a Múzeum jelenlegi feladata, alkalmas állandó múzeumi helyiség hiánya miatt. A Múzeum állandó csarnokának kérdése egykoru a Múzeum keletkezésével s mindaddig, míg minden tekintetben célszerű, alkalmas állandó helyiség nincs, feladata betöltésében az első lépést sem teheti meg.

Örömmel jegyezzük fel, hogy e célból a lefolyt 1902. évben nevezetes lépések történtek. Az Igazgató-Választmány behatóan foglalkozott az építés kérdésével s a Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelőségéhez benyújtott terjedelmes munkálatára s ezzel együtt az Igazgató-Választmány elnöke által személyesen benyújtott építési segély iránti kérésére az az örvendetes választ nyertük, hogy a méltóságos Főfelügyelőség az 1903. év tavaszán itt a helyszínén szerzett személyes tapasztalatai alapján fog dönteni a Múzeum állandó csarnoka építésének kérdésében s e döntés után fog Múzeumunk az 1904. évre felvételni az építési segélyben részesülő múzeumok sorába. Örömmel remélhetjük most tehát, hogy már égetővé vált építési ügyünk az 1903. év folyamán véglegesen dülőre jut s a méltóságos Főfelügyelőség támogatása biztos reményt nyújt arra, hogy e kérdés a méltóságos Főfelügyelőségnek 1899. évi jelentésében kifejezett akarata szerint „a tudományos igények kielégítésével“ lesz megoldva. Építési alapunktól és a nyerendő segélyből emelendő épület nemsokára magába fogadja jelenlegi helyiségeikben nyomorgó gyűjteményeinket s keletkezésének 25-ik évében szabad szárnyakkal valósággal megkezdheti Múzeumunk magasztos hivatása betöltésének szép pályafutását. Az új hajlékba való beköltözködés s elrendezkedés lenne Múzeumunk negyedszázados fennállásának két év múlva elközelkező igazi örömnöve!

* * *

Múzeumunk feladatának teljesítéséhez megkivántató eszközök megszerzésében az elmúlt év folyamán sem hiányzott a jóakaratu támogatás, a hathatós segítség. Első sorban kell megemlékeznünk a Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelőségének pártfogásáról, hatalmas segítségéről. A mlts. Főfelügyelőség Múzeumunk hivatásának fontosságát ismerve és méltányolva az 1900. évi 600 koronás s az 1901. évi 1200 koronás államsegély után 1902. évre 2000 korona segélyt eszközölt ki a nmlts. Vallás- és

Közköztatásügyi Minister urtól, ezzel óhajtva — 1902. VIII. 13-án kelt leirata szerint — kifejezést adni annak, minő nagy fontosságot tulajdonít a Múzeumra hazánk ezen keleti végvidékén váró kulturális feladatoknak.

A mlts. Főfelügyelőség ugy ezzel a támogatásával, mint sok másnemű adománya által is — melyek közül mint legértékesebbet e helyen csak az 1003 drbból álló szép lepkegyűjteményt említjük meg — magas pártfogásának, hatalmas támogatásának jelét adta folyton, melyért ugy Múzeumunk intéző testülete, mint az egész székelység hálás köszönettel tartozik. Ebből a támogatásból reményt merithetünk Múzeumunknak olyan arányban való kifejlődésére is, mely által hivatását teljes mértékben betölthesse.

E helyen emlékezünk meg arról a nagy veszteségről, mely *dr. Jankó János*-nak, a M. N. Múzeum Néprajzi Osztálya igazgatójának, a Múzeumok és Könyvtárak Orsz. felügyelőjének, az ifju, de neves tudósnak halála által nemcsak a mlts. Főfelügyelőséget, hanem Múzeumokat is érte. Az oly váratlanul és korán elhunyt nagytudományu jeles férfiuban, kitől még annyit várt a haza és a tudomány, Múzeumunk egyik nagyérdemű támogatóját vesztette el. Az a rövid esztendő is, mióta orsz. felügyelővé neveztetett ki, maradandó nyomokat hagyott a Sz. N. Múzeum történetében. mert hivatalos látogatása alkalmával és azután is szóbeli és írásbeli érintkezéseiben kijelölte azt az utat, melyen haladva Múzeumunk néprajzi osztályát megteremthetjük. Az Igazgató-Választmány a veszteség miatt keletkezett őszinte érzése kifejezéseül részvétiratot intézett a mlts. Főfelügyelőséghez.

A nagylelkű alapítónő, *özv. Cserey Jánosné szül. Zathureczky Emilia* urnő öméltósága az elmúlt év folyamán sem szünt meg állandó érdeklődéssel viseltetni Múzeumunk iránt s gondoskodásának, figyelmének nem egy gyűjteményünk állandó gyarapításával adta kitüntető jelét. Az Igazgató-Választmány az alapítónő iránt érzett hálájának, köteles elismerésének akart kifejezést adni akkor, mikor elhatározta, hogy öméltósága életnagyságu arczképét az építendő állandó helyiség számára megfesteti. A kivitelre városunk szülöttét és lakóját, Gyárfás Jenő hirneves székelly festőt kérte meg, ki készséggel vállalkozott a feladatra.

Múzeumunk Felügyelő Bizottságának elnöke, *mlts. hatolykai Pótsa József v. b. t. t.*, *főispán* ur nagymérvű elfoglaltsága daczára, mint ezelőtt, ugy az elmúlt év folyamán is nagy érdeklődéssel viseltetett Múzeumunk iránt. A Múzeum alapítása óta lankadatlan buzgalommal karolta fel annak minden ügyét, mely belátással igyekezett fejlődése utjából minden akadályt elmozditanis az Igazgató-Választmányt nehéz munkájában segiteni.

A nagy közönség érdeklődése sem fogyott a lefolyt évben, ámbár nem mondhatjuk, hogy ez az érdeklődés akkora és olyan, hogy azt kielégítőnek lehetne mondani. Korántsem akarjuk ezzel a nagy közönséget hibáztatni, mert annak, hogy társadalmunkban a Múzeum je-

lentősége eléggé nem ismeretes, nem a társadalom az oka, hanem azok a ma is meglévő mostoha körülmények, melyek akadályozták, hogy a székely társadalomban a legújabb időkig állandóan elszigetelt s magára hagyott helyzetben az effajta intézmények teljes hiányában az érdeklődés felkelhetett, kifejlődhetett, s megérhetett volna s mely mostoha körülmények akadályozzák ma is Múzeumunkat. hogy a nagy közönség minden rétegének okulására, tanulására gyümölcsözően hozzáférhető legyen. Mindazáltal az adományok elég nagy száma bizonyítja, hogy a nagy közönség jóakaratu érdeklődéssel óhajtja elősegíteni Múzeumunk fejlődését.

Az *Igazgató-Választmány*, mint a Múzeum belső ügyeinek intéző testülete, élén elnökével ifj. Gödri Ferencz polgármesterrel, minden kitelhető módon igyekezett, hogy a Múzeum feladatának betöltésére megkívántató legszükségesebb alapokat a körülmények engedte módon az elmúlt évben is tovább rakhassa. Az év folyamán négy gyűlésen 89. jkvi pont alatt tárgyalta és intézte Múzeumunkat érintő összes kérdéseket s ügyeket. Munkáját minden nevezetesebb akadály nélkül végezhette, habár tagjai közt változás nem egyszer történt.

Múzeumunknak 12 éven át lankadatlan munkásságu öre, *Domján István* főgimn. tanár, betegeskedése miatt, mint tanár 1902. szept. 1-én nyugdíjba ment. Alighogy a Székely Mikó-Kollegiummal kötött szerződés értelmében nyugdíjazása következtében a múzeumi őri teendőktől is megvált, nemsokára, 1902. szept. 28-án meghalt. Jelentésünk korlátai nem engedik, hogy e helyen értéke szerint méltassuk munkálkodását, azt a Múzeum története fogja feltüntetni s örökre megőrizni. E helyen csak mint fáradságot nem ismerő munkásnak emlékét örökítjük meg. Az *Igazgató-Választmány* az elhunyt emlékének jegyzőkönyvi megőrkítésén kívül, gyászjelentéssel, koporsójára tett koszorúval s temetésén való részvétellel fejezte ki a buzgó munkás halála miatt keletkezett veszteségnek fájó érzését.

Domján István betegeskedése miatt már az elmúlt év első felében a Múzeum összes gyűjteményeinek felügyelete, kezelése s az összes irodai munka egyedül dr. László Ferencz múzeumi örré nehezedett. Ennélfogva az *Igazgató-Választmány* a harmadik múzeumőri állás betöltését kérte a Székely Mikó-Kollegium Elöljáróságától. A kollegium elöljárósága *Péter Mózes* főgimn. tanárt állította e helyre, melyet nevezett tanár, mivel időközben főgimnáziumi igazgatónak választatott, csak június hó végeig tartott meg. Rövid működése alatt is a Múzeum elismerésére méltóvá tette magát. Az 1902. év folyamán megjelent Múzeumi Értesítőben megírta a Múzeum utolsó, 1890–1900-ig terjedő tíz évének történetét. Hozzákezdett a Balázs Márton-féle könyvek czédulázásához s e munkát kellett félbehagynia tisztéről való lemondásakor. Munkásságának az *Igazgató-Választmány* jegyzőkönyvi elismeréssel adózott. Helyébe a Kollegium Elöljárósága *Zayzon Ferencz* főgimn. tanárt állította a múzeumőri

tisztségre s jelenleg tehát dr. László Ferencz és Zayzon Ferencz közösen végzik a Múzeum adminisztratív teendőit s őrzik és gondozzák összes gyűjteményeit.

Az Igazgató-Választmány 1902. január havi gyűlésében elhatározta volt, hogy a Múzeum iránti érdeklődés felkeltése végett az 1890., majd az 1891-ben megjelent múzeumi *Értesítő* folytatása gyanánt hat iv terjedelemben és négy színes műlappal kiadja az *Értesítő* III. részét, mely rész 1902. év folyamán meg is jelent ifj. Gödri Ferencz elnök és dr. László Ferencz múzeumőr szerkesztésében a következő tartalommal: 1. A Székely Nemzeti Múzeum rövid története 1890—1900-ig. Irta Péter Mózes múzeumőr. — 2. Jelentés a Székely Nemzeti Múzeum 1901. évi állapotáról. Irta dr. László Ferencz múzeumőr. — 3. A háromszékvármegyei húsvéti irott-tojásokról és népszokásokról. Néprajzi tanulmány. Irta Balázs Márton polg. leányisk. igazgató Kézdivásárhelytt. — 4. A reformáció első három évszázada Sepsiszentgyörgyön. Irta ifj. Gödri Ferencz polgármester, ig. vál. elnök. Ez *Értesítő* a felettes testületeknek, a társ-múzeumoknak, a Felügyelő-Bizottság és az Igazgató-Választmány tagjainak, több tudományos folyóiratnak és hírlapnak megküldetett. Az egyesek elismerése s az illetékes folyóiratok és hírlapok dicsérő bírálata bebizonyította, hogy nem volt hiában való munka. Azoknak az érdeklődőknek száma sem csekély, kik ez *Értesítő*t a megszabott áron (darabonként 1 korona) megvették, e csekélységgel is tanujelét adván érdeklődésüknek s ezzel szemben maguknak a Múzeum életébe való bepillantás által okulást, tájékozódást szerezvén.

A *Múzeum 1901. évi állapotáról szóló Jelentés* a Felügyelő Bizottság elnökéhez s az orsz. Főfelügyelőséghez annak idején felterjesztetett. A mlts. Főfelügyelőség úgy e jelentést, mint az *Értesítő* III. részét köszönettel vette s 152—1902. sz. leiratában örömének s elismerésének adott kifejezést „azért a lelkes buzgalomért, melyet a Múzeum ügyeinek vezetésére hivatott testületek annak fejlesztése érdekében kifejtettek.“

A *Múzeum életében eddig a legnevezetesebb fejlődést a Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Főfelügyelőségének támogatása és segélyezése idézte elő.* A mlts. Főfelügyelőség 7—1902. sz. leiratában az 1901. évi 1200 korona államsegély felhasználásáról vezetett számadásokat és jelentést jóváhagyóan tudomásul vette; az Igazgató-Választmánynak 1902. január havában az államsegély felemelése érdekében részletes indokolással felterjesztett folyamodására pedig a lefolyt 1902. évre a nmlts. *vallás- és közoktatásügyi Miniszter úrtól* 2000 korona államsegélyt eszközölt ki. Ez összeg felhasználását maga a mlts. Főfelügyelőség 152—1902. sz. leiratában következőképen állapította meg: a könyvtár gyarapítására 600 korona, régészeti czelokra 500 korona, néprajzi gyűjtésre 500 korona, a természetrajzi gyűjtemény fejlesztésére 400 korona s egyszersmind bekérte a megjelölt czelokra való felhasználás tervezetét előzetes megbírállás végett. A felterjesztett tervezetet a mlts. Főfelügyelőség 518. sz. le-

iratában jóváhagyó tudomásul vette s az államsegélynek különböző gyűjteményeink gyarapítására való felhasználása e tervszerint történt.

A mlts. Főfelügyelőség Múzeumunk belső munkálkodásának előmozdítása végett a tudományos gyűjtemények czéljaira szolgáló állami javadalomból segélyt adott arra is, hogy a *múzeumőrök egyes gyűjtemények szakszerű gyarapításában és kezelésében lehetőleg kiképezhessék magukat.* Dr. László Ferencz számára a Magyar Nemzeti Múzeum Néprajzi Osztályában az elmúlt év nyarán végzett *ethnographiai kiképzésre* 250 korona segélyt engedélyezett. Dr. László Ferencz múzeumőr ennek folytán június 24—július 25-ig Budapesten a Magyar Nemzeti Múzeum Néprajzi Osztályában dr. Jankó János és dr. Semayer Vilibáld vezetése alatt ethnographiai tanulmányokat végzett. A gyűjtemény összes csoportjainak általános áttekintésén kívül a magyarországi ethnographicumok beható tanulmányozására fordította idejét. A gróf Festetics Rudolf-féle polynesiái és Biró Lajos-féle ujuinaeai gyűjtemény leltározása, konzerválása és felállítása munkájában bő alkalma nyílt arra, hogy a gyűjtemények muzealis feldolgozásának minden részébe magát begyakorolja.

Zayzon Ferencz múzeumőr a mlts. Főfelügyelőség által kiutalt 100 korona segéllyel július hó 7—19-ig Budapesten a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárában rendezett *könyvtárosi tanfolyamon* vett részt, mely tanfolyamon a palaeographiai, könyvismerettani, könyvtártani és bibliographiai előadások hallgatásán kívül alkalma volt Budapest összes nevezetesebb és nagyobb könyvtárait megtekinteni s azok kezelési módjával megismerkedni.

*

A gyűjtemények gyarapodásáról örömmel jelentjük, hogy a múlt év története e tekintetben eléggé megnyugtató. A szaporulati leltár adatai szerint 969 tételszám alá bevezetett 4562 tárgy. Ebből ajándék 4004, vétel 558 tárgy.

I. Régiségtár és éremtár. Archaeologiai ásatásokat a következő helyeken végeztünk.

1. *A szépmezői tumulusok* közül, a legkisebbet, mely a „Kulakert“ felett a kilyéni ut mellett fekszik, április hó 5. napján E-D-i és K-Ny-i irányban 1½ m. széles és közepén 2·8 m. mély próbasánczczal átmetszettük. Abból, hogy szénnyomok, cserép- és tégladarabok még a Szépmező színvonalán alul is minden tájban sűrűn találtattak, meglehetett állapítani, hogy a tumulus emberi alkotmány, de hogy milyen koru és milyen czélra szolgált, arra feleletet nem kaptunk. Gyűjteményünk innen 97 tárgygyal gyarapodott.

2. Augusztus 28-án *Aldoboly* község határában az Olt-folyó holt medre mellett a „Büszke“ nevű határrészen az Orbán Balázs leirta urnatemetőt vizsgáltuk át abból a czélból, hogy egy rendszeres ásatás munkálatait előkészítsük. Több év óta nem járta víz a holtmedret s martján már sűrű növényzet nőtt. E miatt a telep helyét csak nagyobb költséggel lehetett volna biztosan megállapítani. A következő

években az Olt valamelyik kiöntése után kevés költséggel lehet eredményt elérni. Ugyanezen alkalommal ezen a helyen az aldobolyi fölötté becses népvándorlás korabeli kard lelőhelyére vonatkozólag még élő szemtanuktól azt a felvilágosítást nyertük, hogy azt *Illyefalva* község határában a „*Mocsár*“ nevű határ-részen találták az Olt medrében halászás közben.

3. Október 26-án *Lázár* András birtokos ur szíves meghívására *Dálnok* község határában a „*Kisvölgy*“ -ben végeztünk ásatásokat. A telep csaknem mindenben megegyezik a múlt évben felásott martonfalvi teleppel. Erről a helyről 4 drb orsónehezéssel, 1 hálósulylyal, 1 bronzsattal, 17 drb jellemző cserépedényrész-szel és 10 drb más tárggyal gazdagodott őskori gyűjteményünk.

A Főfelügyelőség által megjelölt többi helyeken a már októberben beköszöntött téli időjárás miatt ásatásokat nem végezhattünk.

Az őskori gyűjtemény többi gyarapodásából említésre méltók még a következők. Özv. *Csevey* Jánosné az *imecsfalvi* östelepről 84 jellemző edénytöredéket, 1 talpas edényt, 6 drb agyagtapaszt és 1 drb hálósulyt küldött. Háromszékmegye alispáni hivatala útján *Szőcs* István 2 drb füles-tokos bronzvésőt és 1 drb bronzlándzsahegyet ajándékozott. Mindahárom tárgyat *Szőcs* István telkén talajjegyvetés közben *Karathmán* találták. Ifj. *Gödri* Ferencz igaz. elnök *Sepsiszentgyörgy* határáról az Olt melletti porond bányából 1 drb négycsüskös agyagedényt ajándékozott. *Feldoboly* község „*Bodzás-tető*“ határrészből *Bodola* Gyula tanuló ajándékából 1 lándzsahegygyel, szintén *Sepsiszentgyörgy* határából a *Gémvára*ról *Borbély* Sándor városi hivatalnok adományából 1 trachytkőből készült kézi malomkövel gyarapodott gyűjteményünk.

A fegyverek és más felszerelési tárgyak gyarapodása: 2 kápszlis puska (egyik szuronyos), 5 pisztoly (4 kovás), 2 kard, 1 szurony, 8 ágyugolyó, 1 sisak, 1 csákó, 2 sapka, 1 zabla, 2 sarkantyú. Köemlékeinket *Kövér* András ev. ref. esperes közvetítésével a *középjaitai* ev. ref. egyházközség az ottani középkori gothikus kápolna faragott köveiből 8 értékes darabbal gyarapította.

Lázár András dálnoki birtokos cserefából faragott és részben festett, kockákkal disztett *szemöldökfával* gazdagította a régiségtárt. A szemöldökfa egy albisi régi háznak bejárója fölé volt beépítve. Értékét emeli az a körülmény, hogy mellső lapján paizsban „S (usanna) B (od) 1647“ faragott felirat olvasható. Ennek a háznak gerendái és ablakfélfái is ugyanilyen módon vannak kifaragva.

Az *éremgyűjtemény* gyarapítására október 29-én Brassóban, a pénzváltóktól 49 drb magyarországi és külföldi érmet vásároltunk. *Resch* Adolf régiség-kereskedőtől 94 drb eredetiben nehezen megszerezhető, jobbára erdélyi érem galvanoplastikai utánzatát, *Kovács* Ede kolozsvári numizmatikustól pedig Mátyás király 3 eredeti aranyérmét szereztük meg.

Ajándékozás útján jutott múzeumunk 8 drb értékes római ezüstérem birtokába. 4

darabbal Kőrispatakról *Kónya* Miklós főszolgabíró, 3 darabbal Aldobolyból *Péter* Mihály birtokos és 1 darabbal Mezőkölpényről *I. Szász* Béla koll. tanár gyarapította éremgyűjteményünket. A *papírpénzek* az idén is nagyobb részt Kossuth-bankókban gyarapodtak.

A régiségtár és éremtár összes gyarapodása 679 tárgy.

II. *Ipar és néprajzi osztály.* Mult évi jelentésünkben felemlítettük, hogy néprajzi osztályunk rendszeres gyarapítására a Főfelügyelőségtől anyagi segítséget kértünk. A Főfelügyelőség kérésünknek készséggel tett eleget s ily módon múzeumunknak egyik legfontosabb munkáját, hogy a székelység multjára és jelenére vonatkozó ethnographiai tárgyakat a jelennek és jövőnek összegyűjtsük, megkezdhattük. Csak az esztendő 4 utolsó hónapjában végezhattünk gyűjtéseket de így is az ethnographia minden mezejére kiterjedően elég szép számú és értékes tárgyakkal gyarapodott gyűjteményünk. Az összes gyarapodás 467 tárgy. Egyenként felsorolva a következő: 260 drb székely háziszőttes; 5 drb varrottas párnabütű; 2 gereben; 1 héhelő; 4 faragott guzsaly; 9 orsó; 1 gyapjufonókerék; 2 faragott „porong”; 25 drb székely bokalykancsó; 1 csupor; 3 tányér; 3 csempe; 1 eseréptölcsér; 1 varsa; 1 ötágu szigony; 3 drb faragott pakulárbot; 2 fokos; 5 drb nyirfakéreg-sótartó; 1 kerek fatányér; 1 faragott nyelű meregetőkanál; 1 diszitett magyarófőró fából; 3 drb egyesövű, 1 drb kétesövű vadászpuska; puskaportartó szarvasagancsból 3 drb, szarvasmarha-szarvból 4 drb; 1 laposvas faekéhez; 1 jégpatkó; 1 kétágu szalmahányó villa; 1 csengő; 1 nyereg; 2 sarló; 1 női magyarmellény; 1 ötágu ruhaakasztó; 4 ruhaacsiptető; 1 hordócska; 1 lopó; 1 üvegvédő sásból; 1 rézüst; 1 mozgatható üstrud vasból; 2 háromláb; 2 sőtörő kupa; 1 sófőró bot, 2 kompona (kézi mérleg); 5 sulymérték sárga rézből; 5 sulymérték kőből; 2 drb gyertyatartó; 1 dohányvágó; 2 tüzszer szám; 1 pipaminta agyagból; 1 bőrtárcza; 1 lakat; 2 zár; 1 jegelővas; 1 esertörővas; 2 drb esontesáklya; 4 drb faesáklya; 3 drb tojásíró páleza; 4 drb irott-tojás.

Néprajzi felvételekre és más muzeális czélokra beszereztünk egy jobb fajta állványos fényképező készüléket. A készülék a szükséges mellékeszközökkel együtt 192 koronába került.

III. *Földrajzi és természetrajzi osztály.* *Térképgyűjteményünk* 108 drb térképlappal gyarapodott. Vásárlás útján szereztük meg Háromszék vármegye katonai térképét 10 lapon.

A természetrajzi gyűjtemény gyarapodásából legértékesebb a Főfelügyelőség útján a Közoktatásügyi Miniszter ur által ajándékozott 1003 darabból álló magyarországi és külföldi *lepkegyűjtemény*, melynek zöme a *Dahlström* Gyula eperjesi lakóstól megvásárolt gyűjteményből származik s a magyar Nemzeti Múzeum állattári osztályának többes példányaiból nyert megfelelő kiegészítést. A gyűjtemény felállításához dr. *Horráth* Géza orsz. felügyelő ur utasításaihoz képest a Magyar Nemzeti Múzeum újabb szerkezetű rovarfiókjainak a mintájára

20 drb jól záró, üvegfedeles rovarfiókat szereztünk be. A gyarapodás többi részéből említendő *Tusa* Gyula gimn. tanuló 160 fajban 239 darabból álló lepkegyűjteménye. Gyűjtötte Sepsiszentgyörgyön és Oláh-Kocsárdon. *Mingovics* Adolf dohánygyári igazgató ur Magyar-Grébenből 4 drb csiszolt csigakövéletet, dr. *László* Ferencz múzeumőr Sepsiszentgyörgy területéről 163 drb szárított virágos növényt, *Jakó* Sándor és *Vajna* Ferencz gimn. tanulók az Olt medrében talált egy-egy ásatag szarvasagancsot ajándékoztak a múzeumnak. A természetrajzi osztály egész gyarapodása 1454 tárgy.

IV. **Könyv- és levéltár.** A könyvtár gyarapításánál első sorban a kézi könyvtár hiányait óhajtjuk fokozatosan elenyésztetni. Ebből a célból a könyvtár és a múzeum anyagának feldolgozásához szükséges néhány bibliographiai, palaeographiai, numizmatikai, ethnographiai, archaeologiai és természettudományi szakmunkát szereztünk meg.

Nagyobb adományok a következők: A m. kir. *Allamnyomda* a Pénzügyminiszter ur rendeletére 249 drb könyvet és füzetet. Abafi *Aigner* Lajos szerkesztő Budapestről a *Rorartari Lapok* 5 kötetét, gróf *Apponyi* Sándor *Hungarica* cz. műve II-ik kötetét, *Benczéli* István árapataki tanító 6 kötetes lexikont, *Ebergényi* Gyula kovásznai gyógyszerész 8 kötet könyvet, az E. K. E. Kolozsvárról 13 kötet könyvet és az *Erdély* című lapból 7 évfolyamot, az E. M. K. E. Kolozsvárról 33 drb könyvet és füzetet, a *Jókai* nyomda-r.-t. 26 drb könyvet és füzetet, a *Képviselet* kiadóhivatala az országgyűlési nyomtatványokat, *Málík* Loránd szerkesztő 47 drb könyvet és füzetet, *Mayer* János főgymn. tanár az *Erdélyi Múzeum* I—XIV. évfolyamát, a Múzeumok és Könyvtárak országos Főfelügyelősége 24 kötet könyvet, *Potsa* József v. b. t. t. főispán, felügyelőbizottsági elnök 229 drb könyvet és füzetet, 83 drb gyászjelentést és 71 drb más kisebb nyomtatványt, gróf *Széchenyi* Béla 6 k. könyvet és 1 térkép-kötetet, *Szűcs* Dezső árokszállási gyógyszerész 29 könyvet, a Magyar Tudományos Akadémia 7 k. könyvet, *Vásárhelyi* Sámuel takarékpénztári tisztviselő a *Székelly Nemzet* I—XX. évfolyamát, *Zayzon* Ferencz múzeumőr az *Erdélyi Múzeum* XI—XIX. évfolyamát ajándékozta a múzeumnak.

A könyvtár gyarapodásából megemlítjük a következő nevezetesebb műveket:

A l s ó f e h é r m e g y e i Tört. és Régészeti Egylet XI. Évkönyve.

Gr. Apponyi Sándor, Hungarica. II. k.

Balogh Pál, A népfajok Magyarországon. Hozzá I—XXII. térképlap.

Báróczy Sándor, Kasszandra I—VII. k. Pest. 1813—1814.

Békéscsaba i Múzeum-Egyesület II. Évkönyve.

Beksi cs Gusztáv, Nemzeti akezió. Bpest. 1902.

* Román kérdés és a fajok harsza. Bpest. 1895. (Ára 3.20 kor.)

Beöthy Zsolt, Képes magyar irodalomtörténet. I—II. k. Bpest. 1900.

Biharmegyei és Nagyvárad i Régészeti és Tört. Egylet Évkönyvei I—III. k.

Biró Lajos, Német-új-guineai néprajzi gyűjtéseinek Leirő jegyzéke I—II. k.

*-gal jelölt munkák vásárlás útján szereztettek.

- *Bodnár Zsigmond, Népfajok sorsa és más kérdések. Bpest. 1900. (Ára: 3 kor.)
 Boleman-Chyzer, Die wichtigeren Kurorte und Mineralquellen Ungarns.
 Brassóvármegyei turista kalauz. Kolozsvár. 1895.
 Bunyitay V., Nagyvárad a törökfoglalás korában. Bpest. 1902.
 *Capelli, Lexikon abbreviaturarum. Leipzig 1901. (Ára: 9 kor.)
 *Cohen H., Description generale des Monnaies de la republique romaine. Paris. 1857. (Ára: 102 kor.)
 Connert J., A székelyek intézményei. Kolozsvár. 1901.
 *Constitutiones Inelyta Sedis Siculialis Marus. Anno 1718. (kézirat.) (Ára: 30 kor.)
 Dr. Cserni B., Alsófehérvármegye története a római korban. Nagyenyed. 1901.
 Czakó Elemér, Az orsz. Magyar Iparművészeti Múzeum és Iskola könyvtárának czimjegyzéke. Bpest. 1900.
 Decretum Tripartitum Juris . . . Viennae. 1581.
 Délmagyarország XIX. száz. történetéhez Adattár. Temesvár. 1902.
 *Dicey, Bevezetés az angol alkotmányjogba. Bpest. 1902. Akademia.
 Domján L., A Székely Mikó-Kollegium története. Sepsiszentgyörgy. I—II. k.
 Dugonics András, Arany pereczek. 1790.
 Endrei Zalán, Ilona királyné. Bpest. 1899.
 „Erdély.” IV—XI. évf. Kolozsvár.
 *Erdélyi Kalauz. Kolozsvár. 1901. (Ára: 6 kor.)
 Erdélyi Múzeum I—XIX. évf. Kolozsvár.
 Dr. Financzy E., A magyarországi közoktatás története . . . II. k. Bpest. 1902.
 *Fischer K. Antal, A hun-magyar irás. Bpest. 1889. (Ára: 6 kor.)
 *Friedjung H., Harcz a német hegemoniaért. Bpest. 1902. I. k. Akademia.
 Gabányi Á., Pogány Magyarok. Bpest. 1893.
 Gyermekvédő intézetek Magyarországon. Bpest. 1899.
 *Hampel József, A régibb középkor emlékei Magyarhonban. Bpest. I. R. 1894. II. R. 1897. (Ára: 22 kor.)
 Dr. Hankó V., A fürdők helyes berendezése. Kolozsvár. 1900.
 Dr. Hankó V., Die Bäder u. Mineralwässer. Kolozsvár. 1900.
 Dr. Hankó V., Erdélyi fürdők és ásványvizek. Kolozsvár.
 *Hanusz L., A nagy magyar Alföld. Kecskemét. 1895. (Ára: 3·60 kor.)
 Háromszékvármegye millennáris Emlékkönyve. Sepsiszentgyörgy. 1896.
 Hatvany Pál, Némely feljegyzésre méltó Történetek. Kassa. 1796.
 *Herman Ottó, A madarak hasznáról és káráról. Bpest. 1901. (Ára: 1 kor.)
 *Herman Ottó, A magyar halászat könyve. I—II. k. Bpest. 1887. (Ára: 30 kor.)
 Honfi Múzeum képes katalógusa. Ipolyság. 1902.
 Horváth Árpád, Diplomatikai irástan. Bpest. 1883.
 „ ” „ „ kortan. Bpest. 1884.
 „ ” „ Bevezetés a magyar Oklevéltanba. Bpest. 1880.
 Horváth Árpád, Oklevél hasonmások. Bpest. 1892.
 Huszka József, Teremtsünk igazán magyar műipart. Sepsiszentgyörgy. 1890.
 Instructio pro Tabula regia judicaria Transylvaniae. 1777.
 Iselin I. Ch., Historisch und geographisches allgemeines Lexikon I—IV. Theil. Supplement I—II. Theil. Basel. 1726.
 *Dr. Jákó János, Háromszékvármegye. Nagy-Kikinda. 1883. (Ára: —20 kor.)
 *Dr. Karácsonyi János, A hamis, hibáskeltő és keltezetlen oklevelek jegyzéke 1400-ig. Bpest. 1902. (Ára: 2·50 kor.)
 *Kohaú Rezső, A magyarországi madarak meghatározó könyve. Bpest. 1894. (Ára: 4 kor.)
 Kolozsvári Kalauz. Kolozsvár. 1902.
 Konez József, Benkő József Hunyadmegyéről. Déva. 1901.
 *Kossuth Lajos iratai VIII—IX. k. Budapest. 1900—1902. (Ára: 20·88 kor.)

- Kovács Dezső és Szabó Samu, Hunyadi Mátyás király. Kolozsvár. 1902.
- Kudora Károly, Könyvtáran. Bpest. 1893.
- Madarász Gyula, Magyarország madarai VIII—X. füzet. Bpest. 1902.
- *Marczali H., A magy. tört. kútfőinek kézikönyve. Bpest. 1902. (Ára: 13 kor.)
- Marci Chronica. Pest. 1867.
- Magyar korona országainak helységnévtára. Bpest. 1892.
- Magyar korona országainak helységnévtára. Bpest. 1895.
- *Magyar Minerva. Bpest. 1900. I. évf. (Ára: 4 kor.)
" " " " 1902. II. évf.
- Magyar Nemzeti Múzeum 1901. évi állapotáról Jelentés, Bpest. 1902.
- Magyar Nemzeti Múzeum Néprajzi Osztálya. Bpest. 1902.
- Dr. Margitai József, Állami pénzügyigazgatás. I—II. k. Bpest. 1901.
- Dr. Márki Sándor, Mátyás Király Emlékkönyv. Bpest. 1902.
- *Mihalik József, A zománcz. Pozsony. 1901. (Ára: 120 kor.)
- Sz. Nagy Gergely, Elméletem nemzetünk eredetéről. I—II. k. Brassó. 1902.
- *Némethy Géza, Vergilius élete és művei. Bpest. 1902. (Akadémia.)
- Országgyűlési Nyomatványok: I. Napló, II. Irományok, III. Jegyzőkönyv.
- *Országos kiállítás (1896.) ált. katalogusa. I—20 füzet. (Ára: 8 kor.)
- *Országos kiállítás (1896.) tört. főcsoportjának hivatalos katalogusa. I—II., II. b., III. f. (Ára: 3 kor.)
- Osztók-Magyar Monarchia irásban és képen. 34—396. füzet.
- *Ó és Új-Testamentom. ●ppenheim. 1612. (Ára: 5 kor.)
- *Cesare Paoli, Die Abkuerzungen in der lat. Schrift. Innsbruck 1892. (Ára: 120 kor.)
- Pálmay J., Háromszéki Nemes Családok. Sepsiszentgyörgy. 1902.
- Pariz Pápai F., Dictionarium. Cibinii. 1767.
- *Petrik Géza, Magyarország bibliographiája. I—IV. k. Bpest. 1888—1892. (Ára: 90 kor.)
- Dr. Preysz K., Ásványvizkereskedelmünk fejlődése. Bpest. 1901.
- Dr. Preysz K., Fortschritte aus dem Gebiete des Badewesens Ungarn Bpest.
- Dr. Preysz K., Die Bäder am Plattensee.
- *Podhraczkí F., Béla király Névtelen jegyzőjének idejékora és hitelessége. Buda. 1861. (Ára: 12 kor.)
- *Ráth György, Az iparművészet könyve. I. k. Budapest, 1902. (Ára: 16 korona.)
- *Resch Adolf, Siebenbürgische Münzen und Medaillen. Hermanstadt, 1901. (Ára: 10 korona.)
- Rovartani Lapok IV—VIII. k. Budapest.
- Sándor József, E. M. K. E. I—IX. évfolyam Kolozsvár.
- Sándor József, Az E. M. K. E. jelentései 1887—1902. Kolozsvár.
- Somló Sándor, IV. István. Budapest, 1899.
- *Southey, Nelson élete. Budapest, 1902. (Akadémia.)
- Szana Tamás, Száz év a magyar művészet történetéből. Budapest.
- Szász Károly, István vezér. Budapest, 1893.
- Gr. Széchenyi Béla keletázsiai útjának tudományos eredményei I—II. Budapest. Ugyanehez Atlasz.
- Gr. Széchenyi Béla, Amerikai utam. Pest, 1863.
- Székelly Nemzet I—XX. évf. Sepsiszentgyörgy.
- Székelly Nemzeti Múzeum Értesítője. I—III. R. Sepsiszentgyörgy.
- Téglás Gábor, Hunyadmegyei Kalauz, Kolozsvár, 1902.
- *Torma Károly, Repertorium Daciae régiség-és felirattani irodalmához. Budapest, 1880 (Ára: 320 korona.)
- Tóvolgyi Titusz, Egy új reformáció küszöbén Budapest, 1900.
- Váradí Antal, Charitas. Budapest, 1894.
- Udvarhely vármegyei turista-kalauz. Kolozsvár, 1897.

Folyóiratok :

- *1. Archaeologiai Értesítő.
- 2. Balneologiai Értesítő.
- *3. Emlékbeszédek. (Akadémiai).
- 4. Erdély.
- 5. Erdélyi Múzeum.
- 6. Erdészeti kísérletek.
- *7. Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből.
- *8. Értekezések a társ. tudományok köréből.
- *9. Értekezések a tört. tudományok köréből.
- 10. Ethnologische Mittheilungen.
- *11. Földtani Közlöny.
- 12. Magyar Iparművészet.
- 13. Magyar Iparoktatás.
- 14. Magyar Könyvszemle.
- *15. Math. és term. tudományi Közlemények.
- *16. Math. és term. tudományi Értesítő.
- *17. Nyelvtudományi Közlemények.
- 18. Pénzügyi Közlöny.
- *19. Rovartani Lapok.
- 20. Századok.
- *21. Természet.
- *22. Természetrajzi Füzetek.
- 23. Történelmi Lapok.
- 24. Turul.

A *kézirattár* részére alkalmilag megvásároltunk egy XVIII. századbeli kéziratos füzetet; czime: *Constitutiones Incluta Sedis Siculiculis Marus Anno 1718. Josephus Szilágyi*. Az oklevéltár gyarapodásából említésre méltók: *Szkender-pasa* levele Erdély népéhez, kelt 1613. márczius 16-án; *Lónyai Anna* levele Várad Páterhez, 1688.; *Teleki László* Székelyudvarhely követének köszönő levele választóihoz, kelt Kolozsvárt, 1848. pünköszt hó 29-én. A két első oklevelet *Doby Antal* történetíró (Homonna), az utóbbit *Sándor Ferencz* tanuló ajándékozta. *Potsa József* felügyelőbizottsági elnök ur a Potsa-családnak múzeumunkban elhelyezett levéltárát 144 drb oklevéllel gyarapította.

A könyvtár és oklevéltár idei gyarapodása 1853 darab.

V. **Képtár** 1 drb bizánczi stilusban fára festett, régi Mária-képpel gyarapodott.

A következő táblázatos kimutatás a beszerzés módját is feltüntetve, csoportonként az egyes osztályok 1902. évi egész gyarapodásáról nyújt felvilágosítást.

Osztályok	Aján- dék	Vétel	Össze- sen
I. Érem- és régiségtár.			
Őskori tárgyak	165	130	295
Pegyverek és más felszerelési tárgyak	26	6	32
Más régiségek	11	—	11
É r m e k	154	144	298
Papírpénzek	43	—	43
Összesen	399	280	679
II. Ipar és néprajzi osztály.			
Szöttesek, varottasok	264	—	264
Fonás, szövés szerszámjai	16	3	19
Népies fazekasság termékei	33	—	33
Ósfoglalkozások szerszámjai	21	5	26
Földművelés és baromtenyésztés szer- számjai	5	2	7
Különböző házieszközök	33	4	37
Egyéb tárgyak	14	67	81
Összesen	386	81	467

Osztályok	Aján- dék	Vétel	Össze- sen
III. Földrajzi és természetrajzi osztály.			
Térképek	98	10	108
Állatok	1254	—	1254
Növények	163	—	163
Ásványok, kőzetek, kőületek	17	—	17
Egyéb tárgyak	—	20	20
Összesen	1532	30	1562
IV. Könyv- és levéltár.			
Könyvek, füzetek	1218	139	1357
Kisebb nyomtatványok	272	—	272
Oklevelek, kéziratok	196	1	197
Egyéb tárgyak	—	27	27
Összesen	1686	167	1853
V. Képtár.			
Olajfestmény	1	—	1
Összesen	1	—	1
Végösszeg	4004	558	4562

Az egész gyarapodás 4562 drb tárgy.

*

Hálás elismeréssel adózunk mindazoknak, kik ajándékaikkal múzeumunkat gazdagították. A Székely Nemzet szerkesztőjének szivességéből az adományokat egyenként felsorolva részletes kimutatást tettünk közzé nevezett lap 1902. évi 75., 76., 166., 167. és 1903. évi 4. számában. De kötelességünknek ismerjük a szives adományozóknak e jelentés kapcsán is őszinte, hálás köszönetünket nyilvánítani.

Múzeumunk belső életének többi mozzanatairól a következőket jelenthetjük:

Örvendetes körülmény gyanánt jegyezzük fel, hogy Múzeumunk az elmúlt év folyamán nem egy társ múzeummal volt érintkezésben s az általánosabb múzeumi és könyvtári mozgalmakban is részt vett. A legtöbb társ múzeummal csereviszonyban van Múzeumunk s az elmúlt év folyamán az *E. M. K. E.*- és *E. K. E.*-tel léptünk csereviszonyba. Az *Országos Múzeum és Könyvtár Bizottságban* való képvisellel Igazgató-Válaszmányunk ifj. Gödri Ferencz elnököt, Gyárfás Győző ig. vál. tagot és dr. László Ferencz ig. vál. tag, múzeum-ört bizta meg. *Mátyás király szobrának* leleplezési s az ezzel egy időben Kolozsvártt megnyitott *E. K. E. Néprajzi Múzeumának* megnyitási ünnepélyén Múzeumunkat ifj. Gödri Ferencz ig. vál. elnök, dr. Daday Vilmos orvos és Málík Loránd szerkesztő képviselte.

A *Magyar Nemzeti Múzeum* százéves fennállásának november 26. án tartott örömmünnepén Igazgató-Válaszmányunk innen a távolból csak üdvözlő távirat által fejezhette ki hódolatát a nagy alapító emléke s a nemzetünk büszkeségére méltó intézmény előtt.

A *szabadkai Közkönyvtár- és Múzeumegyesületnek* egy múzeumi magyar szakközlöny megindítására vonatkozó eszméjét Igazgató-Válaszmányunk örömmel fogadja, pártolja s minél előbbi megvalósulását óhajtja, szüksé-

gét érezvén egy ilyen hézagpótló szakközlönynek, mely egyszersmind az országban egymástól jelenleg elszigetelve álló múzeumoknak állandó nyilvános érintkezési eszköze is lenne. Hasonló örömmel vettük tudomásul, hogy megalakult a *Magy. Numuzmatikai Társulat*, mely közművelődésünkben, tudományos életünkben szintén nagy feladatra van hivatva s melynek sikeres munkálkodása a múzeumok feladatának teljesítését is elősegíti.

A Múzeum gyűjteményei tavasztól ősziig lehetőleg minden vasárnap délelőtt és másnapokon, ha valaki kívánta, bármikor nyitva állottak a nagy közönség számára s az érdeklődés, melynek a látogatási könyvbe való bejegyzések (412 bejegyzés) csak nagyon hiányos képét adják, nem volt kisebb ez előző évekenél.

Junius 11-én dr. *Horváth Géza* országos felügyelő ur, a Magyar Nemzeti Múzeum Állattani Osztályának igazgatója látogatta meg múzeumunkat főleg abból a célból, hogy a közoktatásügyi Miniszter urtól nyert lepkegyűjtemény elhelyezésére vonatkozólag a szükséges utasításokat megadja.

Az Országos Polgáriskolai Tanár-egyesületnek a brassói közgyűlésen megjelent tagjai s a Székely-Kongresszusnak Háromszék-vármegyén átutazó tagjai szintén meglátogatták múzeumunkat. Tudományos célból szemlélték meg gyűjteményeinket: Dr. Szádeczky Lajos egyetemi tanár (Kolozsvár), Dr. Sebestyén Gyula múzeumőr (Budapest), Dr. Herrmann Antal tanár (Budapest), Istvánffy Gyula igazgató (Brezsnóbánya), Csiky Lajos theol. tanár (Debreczen), Rosner Ármánd hivatalnok (Budapest), és Stripszky Hiador muzeumi assistens (Kolozsvár).

*

Ez volt múzeumunk mult évi állapotának a képe. A meg nem szakadó fejlődés minden irányban kimutatható. De még mindig vannak hiányok, szükségletek, melyek miatt múzeumunk nemzeti hivatását teljes mértékben betölteni nem tudja. Ezek minél előbbi megszüntetése lesz Igazgató-Választmányunk feladata. Midőn mindazoknak, kik nemes munkánkban segítségünkre voltak, ismételten is hálás köszönetünket fejezzük ki, kérjük továbbra is szíves érdeklődésüket és hathatós támogatásukat.

A Székely Nemzeti Múzeum Igazgató-Választmányának Sepsiszentgyörgyön, 1903. januárius 8-án tartott gyűléséből:

Ifj. Gödri Ferencz
igazgató-vál. elnök.

Dr. László Ferencz
főgimn. tanár, múzeumőr.

Zayzon Ferencz
főgimn. tanár, múzeumőr.

Ad 7-1903.

77/003
f. i.